

VOLKSGENEESMIDDELEN IN OOST-NEDERLAND 2

Wij sloten onze vorige bijdrage af met de bloedstelpende werking van het Wilgenroosje dat samentrekkend werkt door de aanwezigheid van tannine in deze plant. Wellicht het mooiste voorbeeld van zo'n geneeskrachtige werking is het Moederkruid, *Herba matricariae chamomilla* Linn, dat onder meer acidium salicylicum bevat, het hoofdbestanddeel van het ons welbekende aspirientje! Het werd dan ook gebruikt als pijnstillend middel en werd, volgens Schildkamp, als zodanig dan ook al in een vroeg 11-de eeuws handschrift vermeld. We kennen het beter onder de naam Kamille. Probaat immers bij kiespijn of oorpijn. En geen wonder dan ook. Voorts Bitterzoet, behorend tot de familie van de Nachtschaden. Hiertoe behoort, zoals bekend, onze aardappel en ook de Doornappel. De knollen van de laatste zijn giftig, in tegenstelling tot de aardappelknol, een volksvoedsel. De bladeren daarvan zijn, zoals algemeen bekend, echter giftig; zij bevatten een tweetal alkaloiden in de geneeskunde, nl. de scopolamine en het atropine. Eén van de toepassingen die Schildkamp noemt in de volksgeneeskunde zou het gebruik als urinedrijvend middel zijn. Welnu, het doet de uitgangsspier van de blaas verslappen en hoewel dus niet drijvend in de eigenlijke zin van het woord, kan het wel het urineren bevorderen. Het werd overigens als een soort panacee toegepast bij aandoeningen waarvoor geen direkt zinnige

Het verzamelen van geneeskrachtige kruiden.

verklaring is te geven, behalve misschien voor de ook vermelde toepassing om de geslachtsdrift te matigen. Het werkt immers in zekere zin ontremmend op bepaalde, onwillekeurige spieren. Een op het eerste gezicht merkwaardig gebruik kwam ik nog tegen. Voor wondbehandeling werden de geboortevliezen van een kalf gebruikt.

Met name in de brandwondencentra worden de brandwonden toege-
dekt met steriele vliesachtige weefsels, die het wondvochtver-
lies tegen gaan en de genezing bevorderen. Zouden de geboorte-
vliezen in het verleden direkt na de geboorte van het kalf
zijn toegepast en niet besmet zijn door vieze handen of op
ander wijze, dan was men daarin zijn tijd ver vooruit!

Ook de behandeling van maagzuur met wit zand was niet van rede
ontbloot, immers het absorbeert zuur en als er nog kalk inzit
ook, bindt dit het zuur bovendien.

Enkele plantenextracten werden gebruikt om diarree te stoppen.
Ook hier zullen tanninehoudende planten een zekere werking
hebben. Denk aan het advies van uw arts bij dit verschijnsel:
"Veel thee drinken". De alkaloiden in de planten werken spier-
verslappend op de darmspiertjes en het vocht vult het verlies
aan. Hiermee is het arsenaal van volksgeneesmiddelen die een
rationale achtergrond hebben, althans in de hier beschikbare
literatuur, uitgeput.

In het begin van deze eeuw is er een aantal publikaties ver-
schenen over deze materie. In 1909 promoveerde dokter M.A. van
Andel tot doctor in de geneeskunde op het proefschrift "Volks-
geneeskunst in Nederland". Daarin vinden we een uitgebreid

Ook de kwakzalver droeg bij tot het in gebruik nemen van
allerlei middelen waaraan geneeskracht werd toegeschreven...

overzicht van middelen door de bevolking in geheel Nederland aangewend. Een hoogleraar aan de Universiteit van Leiden wijdde in 1914 een artikel aan de waardering van oude en volksgeneesmiddelen. Van Leersum schrijft in dit artikel "Feitelijk is een groot deel van het hedendaagse therapeutische arsenaal een erfstuk van onze geneeskundige voorgangers. Men sla slechts een blik in de Talmud, in de Ayur-Veda's van Caraka, Susruta en Vagbhata, in de oude Chinese artsenijboeken en de Hippokratische geschriften; ofwel men raadplege de werken van Aristoteles' welbekende leerling Theophrastus, de beroemde *Materia medica* van Dioskodies..." en zo noemt hij nog een aantal beroemde historische geschriften uit de oudheid; 75 jaar geleden nog maar! Even verder lezen wij: "Een ander bewijs dat de hedendaagse geneeskunst van het oude geenszins afkerig is, ligt in het feit dat herhaaldelijk middelen opnieuw in de praktijk gebracht worden die men allang waardeloos waande of in het vergeetboek geraakt waren". Maar wel waarschuwt hij ervoor niet te ver te gaan in de waardering van de volksmiddelen, omdat er zich veel kaf onder het koren bevindt. Men hoeft er niet aan te twifelen dat die middelen, die elders in Nederland door de mensen zelf werden toegepast als geneesmiddel, ook in Twente werden gebruikt. Althans vele van die middelen. Een aantal zal wellicht specifiek in ons gewest in gebruik zijn geweest. Om dat uit te zoeken, is een uitvoerig (literatuur)onderzoek vereist en dat gaat de bedoeling van dit artikel te boven. Het blijft interessant te weten wat er nu nog in gebruik is, in het bijzonder onder de plattelandsbevolking van Twente. Mogelijk kunnen de lezers dezès hierover enige aanwijzingen geven.

Borne, dr. A. Fuldauer.

A'j n aandr wilt drievn, mö'j zulf hard loopn.